

Další tlak na nevládní organizace. Republika srbská je chce brát jako „zahraniční agenty“

10.4.2025 - | Arnika

Zákon stanovuje, že se jakékoli organizace přijímající peníze či další podporu ze zahraničí musí zapsat do speciálního státního registru a podřídit další byrokracii. Nevládnímu sektoru se má nově bránit nejen například navrhopvat legislativní úpravy, ale také obecně „ovlivňovat veřejné mínění“.

Údajným „zahraničním agentům“ může v případě překročení takto nejasně stanovených hranic hrozit jak soudní zákaz činnosti, tak možné trestní stíhání vedoucích osob. Pod nejasnými formulacemi se skrývá možnost až likvidačního nátlaku na nezávislá média a nevládní neziskové organizace, a to včetně těch věnujících se ochraně přírody.

„Jde o další ze znepokojivých restriktivních opatření v zemích, kde dlouhodobě pracujeme: poměrně mladých demokraciích, v nichž je postavení občanské společnosti a její právo podílet se na rozhodovacích procesech stejně tak zvlášť důležité jako křehké,“ podotýká za Arniku koordinátorka projektu v Bosně a Hercegovině Zuzana Vachůnová s odkazem na nedávné dění v Gruzii. Tamější vláda prosadila obdobný zákon o „zahraničních agentech“ v rámci širších snah o potlačení kritických hlasů v občanské společnosti.

Gruzíni zákon rámuující nevládní organizace jako agenty cizí moci překřtili na zákon „ruský“ a masivně protestovali, byrokratický bič na nevládky u nich ale nejen vstoupil v platnost, ale vládní strana jej ještě doplnila zasahováním do voleb a násilnostmi proti demonstracím. Podobnou úpravu, beroucí si mimoděk za vzor šikanózní opatření, jímž dlouhé roky znemožňuje práci nevládnímu sektoru Moskva, chystá i Slovensko. Patříčný legislativní materiál tam zhruba před rokem prošel prvním parlamentním čtením. V České republice podobnou represivní změnu slibuje Stačilo! prostřednictvím Kateřiny Konečné (KSČM).

Vrátíme-li se do Bosny a Hercegoviny, zdejším neziskovým sektorem před časem <https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Bosnia-Herzegovina/USAID-suspension-in-BiH-a-hard-blow-to-media-and-civil-society-236089>“ otřásl také náhlé zastavení amerického programu USAID. To vystavilo ještě větší nejistotě nejen nezávislá média a lidskoprávní iniciativy, ale také organizace řešící ochranu přírody, pomáhající hendikepovaným a podobně.

„Jsme svědky prudkého a takřka plošného obratu mnohých vlád k otevřenému nepřátelství proti organizacím občanské společnosti. Pod manipulativními záminkami se napadají a omezují nejen hlasy kritické k místním vládním kabinetům, ale i bezpočet odborných aktivit, jež se bez institucionální podpory nemohou zaplatit, ale společnosti by objektivně chyběly,“ doplňuje Vachůnová.

Zákon odmítají místní nevládky i eurokomisař pro lidská práva

Proti zákonu o zahraničních agentech se v Bosně a Hercegovině již vymezila celá škála místních i zahraničních organizací. Hned jedenačtyřicet místních iniciativ zveřejnilo stanovisko, v němž zákon o zahraničních agentech označuje za snahu umlčet kritické hlasy i za „nepřijatelný útok na základní hodnoty demokracie“. Mezi podepsanými je i Centrum pro životní prostředí, se kterým Arnika v Republice srbské dlouhodobě spolupracuje na ochraně místních řek a dalších vzácných ekosystémů.

Občanské organizace dále upozorňují, že nový zákon poskytuje úřadům možnost napadat nepohodlné organizace skrze svévolné výklady neurčitých formulací, aniž by něco nového krom možností úřední šikany přinášel. Nástroje pro běžnou kontrolu finančního a dalšího fungování nevládního sektoru v Republice srbské už existují.

Podobný výklad sdílí i celosvětově působící Výbor na ochranu novinářů. Ten varuje před hrozbou, jakou zákon skýtá mimo jiné pro nezávislá média, a uvádí: „legislativa o ‚zahraničních agentech‘ kopíruje restriktivní opatření autoritářských režimů. Podobné zákony jsou neslučitelné s demokratickými hodnotami i aspiracemi Bosny a Hercegoviny na evropskou integraci“. K odmítnutí zákona přímo vyzval i evropský komisař pro lidská práva Michael O’Flaherty.

Pro Bosnu a Hercegovinu může mít postoj evropských institucí potenciální důsledky. Země se již od roku 2016 uchází o vstup do EU a vloni se rozhodlo o zahájení přístupových jednání. Od kandidátské země se přitom očekává a je průběžně posuzováno například posilování principů právního státu či garancí svobody slova – tedy přesně těch principů, jež zákon o „zahraničních agentech“ v Republice srbské ohrožuje. Zvláště ve spojení s dalšími úpravami legislativy, jako je předložské ukotvení „urážky a pomluvy“ coby trestného činu s vážnými tresty.

Arnika s partnery – Aarhurským centrem Sarajevo, Centrem Dr. Stjepana Bolkaje a Centrem pro životní prostředí (poslední jmenované v Republice srbské) – v zemi bez ohledu na poslední vývoj zůstává. Nynější projekt se zaměřuje na ochranu unikátních ekosystémů v okolí posledních divokých řek v Evropě a žádoucí vyhlášení nových chráněných území. V Bosně a Hercegovině jsme spolupřáteli například biologický tábor, kolem kterého odborníci důkladně zmapovali místní biodiverzitu. Objevili mimo jiné motýla – konkrétně běláška anthocharis damone – a desítky druhů pavouků, jež v balkánské zemi dříve ještě nikdo nezaznamenal.

<https://arnika.org/novinky/dalsi-tlak-na-nevladni-organizace-republika-srbska-je-chce-brat-jako-zahranicni-agenty>